

AUDYT KRAJOBRAZOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

KRAJOBRAZ PRIORYTETOWY

CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Nazwa krajobrazu: Giszowiec

Kod krajobrazu: 24-341.13-184

Położenie administracyjne: Gmina Katowice, Powiat Katowice

Katowice, Warszawa

2025

Projekt realizowany na zlecenie
Województwa Śląskiego
(Umowa CRU WSL nr 1462/GN/2021)

Wykonawca prac:

Konsorcjum w składzie

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska
(Lider Konsorcjum)

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Uniwersytet Śląski w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

SZKOŁA GŁÓWNA
GOSPODARSTWA
WIEJSKIEGO

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
(Partner Konsorcjum)

Akademia Śląska (dawniej Wyższa Szkoła Techniczna)
w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

Kierownik naukowy Audytu:

dr hab. Urszula Myga-Piątek, prof. UŚ – Uniwersytet Śląski w Katowicach

fot. okładka:

Osiedle Giszowiec założone jako miasto-ogród z widoczną degradacją spowodowaną przez wysoką zabudowę z wielkiej płyty (fot. Jakub Botwina)

1 METRYCZKA OGÓLNA KRAJOBRAZU

Nazwa Krajobrazu	Giszowiec
ID	289
Kod krajobrazu	24-341.13-184
Typ, podtyp krajobrazu	10c - Obszary zabudowy mieszkaniowej
Typ rzeźby terenu*	C - Krajobrazy pagórkowate
Kod mezoregionu*	341.13
Nazwa mezoregionu*	Wyżyna Katowicka
Typ krajobrazu naturalnego*	Wyżyn i niskich gór
Nazwa krajobrazu naturalnego*	Węglanowe i gipsowe - erozyjne: zwartych masywów ze skałkami
Kod podokręgu geobotanicznego*	C.3.1.n
Nazwa podokręgu geobotanicznego*	Bytomsko-Mysłowicki
Typ krajobrazu roślinności potencjalnej*	16; 69
Nazwa krajobrazu roślinności potencjalnej*	Grąd subkontynentalny, odmiana małopolska, forma wyżynna, seria uboga; Środowiska zdewastowane o nieznanej tendencji rozwojowej
Kod regionu historyczno-kulturowego*	I.E.8
Nazwa regionu historyczno-kulturowego*	Konurbacja katowicka, region przemysłowy
Położenie administracyjne	Gmina Katowice, Powiat Katowice
Powierzchnia (ha)	157,88

*podano dla jednostki dominującej

2 CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Krajobraz priorytetowy - wielkomiejski, obszary zabudowy mieszkaniowej obejmujący dzielnicę Katowic - Giszowiec.

Krajobraz wskazany jako priorytetowy w wyniku:

- zastosowania algorytmu w zakresie kryterium reprezentatywności, ze względu na występowanie zestawu cech charakterystycznych i właściwych dla modelowego, klasycznego wzorca danego podtypu;
- oceny eksperckiej z kryterium ważności ze względu na modelowy, klasyczny przykład osiedla robotniczego o wyróżniającym się układzie urbanistyczno-przestrzennym, wpisanym do rejestru zabytków, z harmonijnym kompleksem zabudowy osiedla robotniczego składającego się z zabytkowych domów przeważnie jedno- i dwurodzinnych, szczególny w skali europejskiej z harmonijnym kompleksem zabudowy; unikatowy układ urbanistyczny Osiedla Giszowiec, z dużym udziałem terenów zielonych, w tym Parkiem Giszowiec i wyróżniającą się gęstością liniowych zadrzewień.

3 WALORY KRAJOBRAZOWE

Walory przyrodnicze

Teren jednostki charakteryzuje się dużym udziałem terenów zielonych z licznymi drzewami pomnikowymi. Szczególnie cenny jest Park Giszowiecki ze starodrzewem bukowym o wieku do 150-200, a nawet 250 lat. Na obszarze jednostki występuje 30 pomników przyrody. Zieleń pielęgnowanych ogrodów przydomowych.

Walory kulturowe

Na terenie jednostki występują liczne obiekty kulturowe tworzące unikatowe w skali europejskiej osiedle robotnicze wzorowane na tradycyjnym budownictwie ludowym. Zachowane częściowo osiedle składa się z parterowych domków z ogrodami, domów urzędniczych i domów użyteczności publicznej. Budynki zewnętrznie tynkowane w kolorze białym. W budynkach zastosowano kilka rodzajów dachów m.in.: łamane, półszczytowe, dwu-, czterospadowe i naczółkowe, kryte dachówką ceramiczną karpiówką (historycznie tak były kryte tylko ważniejsze obiekty). Wzdłuż jednej drogi nie budowano identycznych chałup, natomiast starano się zmieniać wielkość i kształt oraz rytmy okien i drzwi. Plac pod Lipami pełni funkcję lokalnego rynku. Otoczony lokalami handlowymi, budynkiem dawnego nadleśnictwa (obecnie przedszkole), zabudową dawnych szkół i Parkiem Giszowieckim z gospodą. Osiedle powstawało w latach 1907 - 1910 dla pracowników Kopalni Węgla Kamiennego Wieczorek (wtedy Giesche). W roku 1969 podjęto decyzję o wyburzeniu osiedla robotniczego i wybudowaniu w na jego miejscu osiedla wielkopłytowego. W roku 1978 wyburzenia wstrzymano, ocalała jednak tylko ok. 1/3 pierwotnego stanu zabudowy.

Fizjonomia krajobrazu

Jednostka jest zróżnicowana fizjonomicznie i składa się z budynków wielorodzinnych z wielkiej płyty oraz zabytkowych domów, przeważnie jedno- i dwurodzinnych, stanowiących niegdyś zwarte osiedle górnicze, które do dziś jest unikatowe w skali europejskiej. Osiedle zostało zaprojektowane na wzór koncepcji miasta-ogrodu. W jego centrum wyznaczono park, wokół którego wyznaczono strefy zabudowy. Układ ten zachował się tylko częściowo. Dominantą w krajobrazie jest wieża ciśnień. Brak znaczących możliwości ekspozycji czynnej. Przez obszar przebiega zielony turystyczny Szlak Dwudziestopięciolecia PTTK.

4 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

ZDJĘCIE NR 1

Giszowiec, ul. Kosmiczna. Przykład osiedla robotniczego o wyróżniającym się układzie urbanistyczno-przestrzennym. (fot. Bartłomiej Szypuła)

ZDJĘCIE NR 2

Giszowiec, ul. Działkowa i Pod Kasztanami, zachowany układ przestrzenny zabudowy (fot. Bartłomiej Szypuła)

ZDJĘCIE NR 3

Giszowiec, Szkoła Podstawowa Nr 51. Duży kompleks budynków nawiązujących do historycznej architektury Giszowca (fot. Bartłomiej Szypuła)

ZDJĘCIE NR 4

Giszowiec, ul. Sputników, zachowany układ urbanistyczny (fot. Bartłomiej Szypuła)

ZDJĘCIE NR 5

Park Giszowiecki z Dworkiem pod Lipami - ważny element założenia urbanistycznego (fot. Jakub Botwina)

5 DOKUMENTACJA KARTOGRAFICZNA

POŁOŻENIE KRAJOBRAZU PRIORYTETOWEGO

